

Бібліографія. Критика. Епістолярій

УДК 821.162.2:82.09

ДОСЛІДЖЕННЯ ТВОРЧОСТІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА ВЧЕНИМИ ПРИКАРПАТСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА: БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ОГЛЯД

М. В. Бігусяк

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
кафедра української мови;
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57; тел. 0986540568*

Уже 46 років з гордістю носить ім'я видатного українського письменника Василя Стефаника Прикарпатський національний університет, котрий за цей час став одним із провідних центрів стефаникознавства в Україні. Учені вишу вивчають життєвий і творчий шлях Василя Стефаника, досліджують його художню, літературознавчу та епістолярну спадщину, організовують наукові конференції, захищають кандидатські дисертації, пишуть художні твори про визначного майстра слова.

Нагромаджений науковий і художній матеріал ліг в основу бібліографічного покажчика «Стефаникознавство в Прикарпатському національному університеті» (2011) (далі Покажчик). До нього ввійшли публікації 1971-2011 років, які написані філологами, філософами, істориками, педагогами, психологами та іншими дослідниками.

Покажчик складається зі вступної статті головного редактора та семи розділів. Перший розділ інформує читача про твори В. Стефаника, які були опубліковані за життя автора, а також про ті, що вийшли друком в Україні та за її межами і наявні у фондах Наукової бібліотеки університету. Серед них привертають увагу публікації прижиттєвих новел письменника «Камінний хрест» у Літературно-науковому віснику за 1899 рік, «Воєнні шкоди» – у журналі «Червоний шлях», що виходив у Львові у 20-30 роках минулого століття, стаття В. Стефаника «Людмила. Із споминів про Леся Мартовича», що видрукувана у цьому ж виданні, а також відгук професора В. Сімовича про постановку вистави «Земля» за творами В. Стефаника у Львові 9 січня 1933 року, яка вміщена у львівському двотижневику «Назустріч». Тут подаються бібліографічні дані про видання творів В. Стефаника різних років, починаючи з тих, які

редагував і видав у 1942 році син письменника Юрій Гаморак. Сюди ж ввійшли твори про художню спадщину нашого земляка, що друкувалися у діаспорі і наявні у фондах університетської бібліотеки.

Окремим розділом Показчик інформує дослідників про всі збірники наукових матеріалів, що видавалися у Прикарпатському університеті впродовж 40 останніх років. Матеріали перших наукових конференцій поміщено у двох випусках «Стефаниківських читань», що вийшли друком відповідно у 1990 та 1993 роках. У 120-річний ювілей В. Стефаника у стінах вишу відбулася Міжнародна наукова конференція «Василь Стефаник і українська культура», проведена спільно з Інститутом літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, матеріали якої видано в 2-х частинах в однойменному збірнику. 125-річний ювілей славного новеліста науковці його вишу відзначили виходом у світ колективної монографії «Василь Стефаник – художник слова» за редакцією професорів В. В. Грещука, В. І. Кононенка та С. І. Хороба. Польська дослідниця О. Кіх у рецензії на книгу зауважує, що вона «...є цікавою і новою розвідкою для розуміння спадщини письменника, хоч має за собою чимало праць на цю тему. Книжка торкається проблем художнього мислення письменника, особливостей його новелістики, поезики та епістолярію. Автори аналізують проблеми мовостилю та перекладів Стефаника, типологічне зіставлення творів і представляють маловідомі літературознавчі та архівні матеріали про його життя і художню спадщину (деякі, маловідомі лише в Україні)» [3, с. 363-364].

У 2002 році в університетському видавництві «Плай» виходить книга під цікавою назвою «Шевченко. Франко. Стефаник: Матеріали Міжнародної наукової конференції» [7], у якій опубліковано доповіді й повідомлення учасників Міжнародної наукової конференції «Кобзар. Каменяр. «Покутська трійця», присвяченої 130-річчю від дня народження В. Стефаника, і третій, стефаниківський розділ є тут найбільшим. «Головна його ідея – показати Стефаника великим Майстром Слова новаторського, який, без перебільшення, випередив свій час, – зазначає у рецензії на збірник професор, доктор філологічних наук Любомир Сенник. – Автори ніби по цеглинці вибудовують цікаву споруду, «архітектоніка» якої підкреслює наше розуміння Майстра, який донині дивує своїм естетичним світом, своєю світобудовою, що постійно вражає читача цим у багатьох відношеннях дуже зболеним світом...» [7, с. 171].

Збірник наукових праць «Покутська трійця в загальноукраїнському літературному процесі кінця XIX – початку XX століття» продовжує розпочату роботу філологічних кафедр університету новими дослідженнями про творчість західноукраїнських художників слова – Василя Стефаника, Леся Мартовича й Марка Черемшини, котрі залишили помітний слід в історії розвитку національного письменства. Літературознавчі, мовознавчі та культурологічні статті цього збірника демонструють нові

підходи до глибиннішого осмислення та з'ясування засадничих основ художнього мислення членів «Покутської трійці» [6].

Найбільший за обсягом розділ Показчика – «Життя і творчість В. Стефаніка у науковому доробку вчених університету», в якому в хронологічному порядку, а в межах років за алфавітом прізвищ авторів подано бібліографічний опис наукових статей вказаних збірників. Тут же упорядниками розписані матеріали Міжнародної конференції «Василь Стефанік і його епоха», що відбувалася в травні 1998 року в Ягеллонському університеті (Республіка Польща), опубліковані у Краківських Українознавчих Зошитах (Краків, 1998. – Т. VII-VIII), а також інші наукові розвідки дослідників вишу.

Стефанікознавство Прикарпатського національного університету найбільш чисельно представлено працями літературознавчого та лінгвістичного спрямування, значно скромніші за обсягом та проблематикою дослідження історико-краєзнавчого, психолого-педагогічного характеру.

З-поміж літературознавців університету виокремлюється праці професора В. Полека, який за своє життя написав і опублікував 60 досліджень про життя, творчу діяльність та вшанування пам'яті В. Стефаніка. Серед них 29 статей у наукових журналах: «Жовтень» (тепер «Дзвін»), «Вітчизна», «Радянське літературознавство» (нині «Слово і час») та в газетах «Літературна Україна», «Прикарпатська правда» (пізніше «Галичина»), «Друг читача» і ряді місцевих та інших періодичних виданнях, 7 виступів на стефаніківських наукових конференціях. Учений також написав 15 рецензій на різні видання творів В. Стефаніка, на критичні та літературно-мистецькі, бібліографічні праці про «володаря дум селянських». Серед них обширністю та скрупульозністю інтерпретації фактів виокремлюються рецензії на відомі монографії професора Ф. Погребенника: «Василь Стефанік у критиці та спогадах: статті, висловлювання, мемуари» (1970 р.), «Василь Стефанік у слов'янських літературах» (1976 р.), «Василь Стефанік. Семінарій» (1979 р.), «Сторінки життя і творчості Василя Стефаніка» (1980 р.) та ін. Проблематика його зацікавлень постаттю В. Стефаніка є доволі широкою: від уточнення фактів біографії письменника та його родини до питань фальсифікації творчості письменника радянською пропагандою. Ряд статей присвячено дослідженню творчих взаємин українського новеліста із польськими, російськими, чеськими письменниками, вшанування його пам'яті у Польщі, Чехії та в Україні, історії особистих взаємин Л. Бачинського і В. Стефаніка, Б. Лепкого і В. Стефаніка тощо.

Новелістику В. Стефаніка крізь призму драматургічних категорій та специфіку його творчого мислення досліджує у своїх публікаціях професор. Хороб, який також редагував декілька видань про геніального письменника. У Показчику подано 14 публікацій цього автора. Близько двох десятків статей опублікував проф. Р. В. Піхманець (він у 2013 р. захистив докторську дисертацію з творчості В. Стефаніка), а також ве-

лику наукову розвідку про взаємини І. Франка і В. Стефаника, про особливості художнього мислення В. Стефаника, Марка Черемшини, Л. Мартовича, 12 досліджень написала за цей час і захистила у 2000 році кандидатську дисертацію під науковим керівництвом професора В. Г. Матвіїшина «Творчість В. Стефаника у контексті українсько-французьких літературних взаємин кінця ХІХ – початку ХХ ст. (Проблема відтворення стилю новеліста)» професор кафедри світової літератури Н. Яцків. Дослідженню епістолярної спадщини В. Стефаника присвячено більшість праць доцента кафедри української літератури Є. Барана. Матеріали Показчика свідчать про те, що практично кожен викладач кафедри української літератури неодноразово намагався «проникнути» й осмислити творчу лабораторію визнаного майстра. Це професори С. Пушик, Р. Голод, Н. Мафтин, С. Луцак, доценти М. Хороб, С. Прощук, Л. Ободяньська, О. Пилип'юк та інші, які опублікували по 5 і більше статей.

Другою складовою науки про В. Стефаника у Прикарпатському національному університеті є лінгвістичне стефаникознавство, яке представлено у Показчику працями науковців кафедр української мови, слов'янських мов, загального і порівняльного мовознавства факультету філології та двох кафедр факультету іноземних мов. Ґрунтовну розвідку про здобутки і перспективи лінгвістичного стефаникознавства в Україні опублікував професор В. В. Ґрещук [2], у якій він окреслює все розмаїття мовознавчих проблем у цьому напрямі, одночасно докладно аналізує й ті, що досліджують науковці нашого вишу. Дослідник справедливо акцентує на тому, що «Лінгвістичне стефаникознавство різноманітне за своєю проблематикою, неоднакової наукової вартості. Одні з проблем ґрунтовно опрацьовані, інші потребують додаткової аргументації, зміни акцентів і прийомів аналізу, ще інші перебувають на стадії постановки проблеми тощо» [2, с.21].

Звертає увагу на себе те, що у рік 100-річного ювілею В. Стефаника викладач тодішнього педінституту В. Ф. Суханова захистила кандидатську дисертацію «Стилистические функции синтаксических единиц в новеллах В. Стефаника (архитектонические единицы текста)» і цим самим, на нашу думку, поклала початок лінгвістичному стефаникознавству у нашому виші. Також слід зауважити й те, що з 1974 року в Івано-Франківському педінституті у зв'язку із перевезенням зі Львова картотеки Словника мови художніх творів В. Стефаника і переходом сюди на роботу професора І. І. Ковалика продовжилась робота над укладанням словникових статей, а також тут були розроблені Принципи укладання Словника, і думаємо, що в недалекому майбутньому його побачать дослідники.

Оскільки згадана стаття професора В. В. Ґрещука вийшла у 1998 році, то ми зупинимось на огляді тих праць, що видали лінгвісти університету після цього періоду. На час створення Показчика 10 розвідок, у

яких різноаспектно досліджується мовний портрет письменника, опублікував професор В. В. Грещук, він також є редактором двох видань. Проблеми внутрішньої форми в образній системі В. Стефаніка досліджує професор М. І. Голянич, яка опублікувала 7 статей. Питанням взаємодії мови творів В. Стефаніка і тогочасної літературної мови Галичини присвячено більшість праць професора М. П. Лесюка – 8 публікацій. Редактором багатьох видань, що виходили у нашому виші та автором шести публікацій є академік НАПН України, професор В. І. Кононенко.

Низку статей підготовлено науковцями сьогоденного факультету історії, політології та міжнародних відносин. Громадсько-культурну діяльність В. Стефаніка, перебування його у Станіславі, у Полтаві, взаємини із народними вчителями краю досліджували кандидати історичних наук, доценти П. Арсенич і В. Бурдуланюк. Цим проблемам вони присвятили 17 статей. Діяльність В. Стефаніка як члена радикальної партії подано у статтях професора М. М. Кугутяка і докторанта А. З. Королька, відображення подій воєнного лихоліття та рекрутчини у творах письменника досліджували кандидати історичних наук, доценти Ю. М. Томин та І. Д. Іванцев.

Психолого-педагогічні аспекти творчості Василя Стефаніка знайшли своє висвітлення у статтях професорів В. Д. Хруща, Н. М. Лисенко, Т. В. Завгородньої, З. І. Карпенко та інших, які на всіх стефаніківських конференціях працювали в окремій секції «Педагогіки».

Цікавий пласт стефанікознавства становить художня творчість наших літераторів. Цей фрагмент відбиває бібліографія 4 розділу покажчика, де поряд із творами інших авторів, що наявні у фондах університетської бібліотеки, описано твори земляків письменника та викладачів Стефанікового вишу. Так, у двох номерах журналу «Перевал» (№ 4 за 2006 р. та № 1 за 2007 р.) надруковано художній твір Р. В. Піхманця «У своїм царстві: роман-дослідження про Василя Стефаніка». Великою популярністю у читачів користується книга С. Процюка «Троянда ритуального болю: роман про Василя Стефаніка» (2010). Вона викликала велику зацікавленість, «... адже опозиціонувалася як «психобіографічний роман – історія загадкового внутрішнього світу і харизми...», як нове і незвичне слово про письменника, руйнування усталених міфів та стереотипів, як цікава сучасна психоаналітична інтерпретація його духовного життя», – відзначає у рецензії на неї поетеса Марія Микицей [5, с. 11].

У розділі Покажчика під назвою «Запрошені учасники Стефаніківських читань» подано наукові дослідження доповідачів стефаніківських читань, наукових конференцій з усієї України та з-за кордону. Постійним учасником усіх наукових заходів був визнаний дослідник творчості Василя Стефаніка лауреат Національної премії імені Т. Г. Шевченка, професор Ф.П. Погребенник, Стефанікіана якого нара-

ховує понад три десятки праць, старший науковий співробітник Інституту літератури НАН України ім. Т. Г. Шевченка, професор Михайлина Коцюбинська, професор Київського педагогічного університету ім. М. Драгоманова О. Д. Гнідан, професор з Івано-Франківська В.А. Качкан та інші. З науковою доповіддю «Василь Стефаник в англomовному світі: до рецепції майстра української прози в Канаді й США» виступав український літературознавець із США, академік НАН України, почесний доктор Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, професор Леонід Рудницький.

«Лауреати премій імені Василя Стефаника» – таку назву має шостий розділ Показчика, який інформує читачів про людей краю, творчість яких відзначена найвищою обласною премією в галузі літератури, мистецтва, архітектури та журналістики. Доповнює бібліографію іменний показчик.

У 2011 році в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника з нагоди 140-річчя від дня народження класиків українського письменства Леся Мартовича і Василя Стефаника відбулися науково-практичні конференції, матеріали яких лягли в основу чергового випуску Вісника Прикарпатського університету. Сер. Філологія [1]. Сюди ввійшли дослідження мовознавців та літературознавців з України та Польщі, в яких по-новому розкриваються різноаспектні вияви творчості цих творців української національної літератури. У чотирьох розділах збірника: Письменник і час: рецензія, контекст; Художньо-сміслові виміри; Поетика твору; Традиція, типологія, представлено статті тридцяти дослідників Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника.

Творчий досвід «Покутської трійці» є об'єктом спостережень проф. Р. В. Піхманця, діалектика літературних взаємин І. Франка та В. Стефаника розглядається у статті проф. Р. Б. Голода. Художня творчість Василя Стефаника у рецепціях Григора Лужницького, Б. Бойка, С. Процюка є предметом досліджень, відповідно, Н. М. Вівчарик, Л. Н. Ободянської, М. Б. Хороб. Пропонуються нові підходи в дослідженні художнього мислення видатного новеліста у наукових доробках проф. С. І. Хороба, Н. В. Мафтин, докторанта Н. Д. Мочернюк. Краківський контекст В. Стефаника крізь призму епістолярію до Л. Бачинського висвітлено у статті Є. М. Барана.

Лінгвістичне стефанікознавство представлене працями професорів В. І. Кононенка, В. В. Ірещука, М. І. Голянич, М. П. Лесюка. Так, висвітлюючи особливості авторського мовлення В. Стефаника у співвідношенні з мовними партіями персонажів його художніх говорів, проф. В. Кононенко зазначає: «...авторське мовлення й мова персонажів не складають одновимірного масиву; то більшою, то меншою мірою наближуючись у слові до своїх героїв, Стефаник залишався творцем індивідуальної манери письма, яка давала змогу сприймати автора, котрий

на тлі діалогів і монологів персонажів виразно виявляє своє «я», свою Я-концепцію» [1, с. 86]. Новітні підходи до мовного аналізу текстів В. Стефаніка як художнього цілого проступають у статтях проф. М. І. Голянич, доц. Р. І. Стефурак, В. В. Грещук. Архаїчні граматичні форми та функціонування різних тематичних груп лексики в новелах майстра стали об'єктом дослідження проф. М. П. Лесюка, доц. І. Ф. Джочки, О. Д. Ципердюк. Як безцінний скарб для спостережень над мовним утіленням творчого задуму, над пошуком і добиранням адекватного художнього замислу слова розглядає у статті епістолярій новеліста проф. В. В. Грещук [1, с. 104-110]. Зазначимо, що у цьому збірнику також цікавими й оригінальними інтерпретації художнього мислення Василя Стефаніка, представлені у наукових статтях дослідників інших вишів України та Польщі.

Підсумовуючи бібліографічний «портрет» досліджень творчості визнаного майстра слова, можна зауважити, що обличчя стефанікознавства у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаніка на сьогодні визначають чотири колективні монографії (остання у друці), шість збірників наукових матеріалів, два художні твори та близько чотирьохсот індивідуальних статей. Незважаючи на цю нібито велику статистику досліджень та їх широку аспектність, ряд проблем сучасного стефанікознавства й досі залишаються не вивченими, відтак чекають нових дослідників.

Література

1. Вісник Прикарпатського університету. Сер. Філологія. – Івано-Франківськ: ПНУ, 2012. – Вип. 34-35. – 312 с.
2. Грещук В. В. Лінгвістичне стефанікознавство: здобутки і перспективи / В. В. Грещук // *Krakowskie Zeszyty Ukrainoznawcze* = Краківські Українознавчі Зошити / pod red. W. Mokrego – Краків, 1998. – Т. VII-VIII: *Wasył Stefanyk i jego epoka* = Василь Стефанік і його епоха: *materialy z międzynarodowej konferencji*. – С. 21-33.
3. Кіх О. [Рецензія] / О.Кіх // *Krakowskie Zeszyty Ukrainoznawcze* = Краківські Українознавчі Зошити / pod red. Włodzimierza Mokrego. – Krakow, 1998. – Т. VII-VIII.: *Wasył Stefanyk i jego epoka* = Василь Стефанік і його епоха: *materialy z międzynarodowej konferencji*, (Krakow, 28-31 maja 1998 r.). – С. 363-364. – Рец. на кн.: Василь Стефанік – художник слова / Прикарпатський ун-т; [редкол.: В.В. Грещук, В.І. Кононенко, С.І. Хороб]. – Івано-Франківськ: Плай, 1996. – 272 с.
4. Кононенко В. І. Авторське мовлення Василя Стефаніка / В. І. Кононенко // Вісник Прикарпатського університету. Філологія, 2012. – Вип.34-35. – 313 с.
5. Микицей М. Василь Стефанік, який вам і не снився / М. Микицей // Західний кур'єр. – 2010. – 12 серп. (№ 32). – С. 11. – Рец. на кн.: Про-

- цюк С. Троянда ритуального болю / Степан Процюк. – К.: ВЦ «Академія», 2010. – 184 с.
6. «Покутська трійця» в загальноукраїнському літературному процесі кінця XIX – початку XX ст.: зб. наук. пр./ Прикарпатський ун-т.; [ред. кол.: С. Хороб (відп. ред. та упоряд.)]. – Івано-Франк., 2006. – 494 с.
7. Сенік Л. Багатство інтерпретацій / Л. Сенік // Етнос і культура: зб. наук. теорет. ст. / Прикарпатський ун-т. – Івано-Франківськ, 2003. – №1. – С. 171-173. – Рец. на кн.: Шевченко. Франко. Стефаник: матер. між нар. наук. конф., (Івано-Франківськ, 14-16 травня 2001 р.). – Івано-Франківськ: Плай, 2002. – 498 с.
8. Шевченко. Франко. Стефаник: матер. міжнар. наук. конф., (Івано-Франківськ, 14-16 травня 2001 р.) / Прикарпатський ун-т. – Івано-Франківськ: Плай, 2002. – 498 с.

*Стаття надійшла до редакційної колегії 14.05.2017 р.
Рекомендовано до друку д.ф.н., професором Голодом Р. Б.*